

tar, quan esqueia, els seus valuosos coneixements. Ate- nent un altre encàrrec que li havia transmès Ramon d'Abadal, el doctor Font i Manuel Riu van treballar con- juntament en la confecció del volum VII** de la *Historia de España Menéndez Pidal*, relatiu als nuclis pirinencs en- tre 718 i 1035, projecte al qual van incorporar Xavier Bar- ral, Gaspar Feliu i Josep Maria Salrach.

Josep Maria Font i Rius concebia la docència i la recer- ca com una cadena solidària de creació i transmissió de cultura i un camí de desvetllament de l'esperit crític. I pensava que la història del dret servia per a estudiar i mostrar l'ús que els homes del passat havien fet del dret per a resoldre els seus conflictes i intentar construir un món millor.

Joaquim Garriga i Riera (1945-2018)*

En Joaquim Garriga va assistir —com feia habitualment— a la darrera reunió de la Secció Històrico-Arqueològica del 7 de juny. Una setmana més tard encara feia vida nor- mal, però ja patint símptomes de la seva malaltia, i tan sols un mes després ja ens havia deixat. Ha estat un cop molt sobtat i fort que encara ens manté trasbalsats.

Intentaré ara explicar breument per què el doctor Joa- quim Garriga i la seva obra com a historiador de l'art me- reixen un reconeixement singular, ja que és una baula clau en la renovació i la consolidació de la nostra historio- grafia artística.

En primer lloc, cal recordar que el doctor Garriga va destacar pel fet de tenir una inusual i sòlida formació en les humanitats i les llengües clàssiques, gràcies a la seva estada des de l'adolescència al Seminari de Girona, on el van marcar la personalitat intel·lectual i després l'amistat de diversos mestres, com ara el filòleg i historiador de la llengua Modest Prats. Aquesta formació clàssica, la va completar a Roma amb una diplomatura en arqueologia cristiana el 1969 al Pontificio Istituto di Archeologia Cri- stiana i amb una llicenciatura en Teologia el 1970 a la Pon- tificia Universitat Gregoriana. L'estada aquests anys a Roma li va permetre consolidar definitivament el seu in- terès envers l'estudi de les arts que el dugué a llicenciar-se en història de l'art el 1975 a la Universitat de Barcelona i després a doctorar-se a la mateixa universitat el 1990, en ambdós casos amb premi extraordinari. Va esdevenir professor titular a la UB el 1992 i catedràtic a la Universi- tat de Girona el 1996. Ha estat vint anys professor de la Universitat de Barcelona, del 1976 al 1996, i uns altres vint i escaig a la de Girona, ja que per la seva condició de professor emèrit, després de la seva jubilació el 2015, les darreres actes de qualificació les va signar aquest juliol a l'hospital estant. Des del 2002 era membre de l'IEC.

El doctor Garriga ha estat l'historiador de l'art del país, de la seva generació i de les posteriors que ha tingut un coneixement més exhaustiu de l'art italià, i de manera es- pecial de l'art del Renaixement, sens dubte el període his- tòric de les arts que, juntament amb l'art grecoromà, és objecte d'un major nombre d'estudis internacionals i que

disposa, per tant, d'una bibliografia gairebé oceànica. Ell n'era un enamorat i un fi coneixedor.

Dels seus primers treballs, en vull destacar dos. En pri- mer lloc, el volum *Renacimiento en Europa*, de la col·lecció «Fuentes y Documentos para la Historia del Arte», publi- cat per Gustau Gili el 1983. Encara que el llibre i la col- lecció de la qual forma part semblen un producte de vo- luntat divulgativa, és una antologia comentada dels tractats teòrics i pràctics de les arts i d'altres fonts docu- mentals. Aquest treball va tenir aleshores una gran in- fluència en la professió, ja que va servir per a fer evident la complexitat de la disciplina i alhora facilitar una nova di- dàctica de la història de l'art. Es feia evident amb aquest material, ara per primer cop fàcilment disponible en cas- tellà, que la correcta anàlisi de les obres d'art del passat comportava també la familiaritat amb la rica literatura de formats diversos que el fet artístic havia generat al llarg de la història.

El seu segon treball també formava part d'un projecte més ampli, la famosa *Història de l'art català* d'Edicions 62; el seu volum *L'època del Renaixement*, escrit pel doc- tor Garriga amb la col·laboració per a les arts decoratives de Marià Carbonell, es va publicar el 1986. Aquesta *Histò- ria de l'art català*, que va tenir una àmplia difusió i va ser un gran èxit editorial, va suposar la consagració d'una nova generació d'historiadors: Dalmases, Pitarch, Garri- ga, Triadó, Fontbona i Miralles, que oferiren per primer cop una síntesi ajornada i crítica del nostre passat artístic. El volum de Garriga fou un dels més reeixits i potser tam- bé el de més difícil resolució, per les limitacions i la dis- persió dels treballs anteriors, ja que mentre les èpoques medievals, del segle XIX i XX, i fins i tot l'època barroca amb la figura de l'arquitecte Cèsar Martinell, havien estat objecte de curiositat, el segle XVI estava mancat d'una ca- racterització de conjunt i les informacions de detall eren molt i molt disperses. El seu llibre va aconseguir explicar les peculiaritats i les pluralitats del nostre Renaixement, molt marcat per les continuïtats dels models constructius gòtics i per la influència de nombrosos artistes forans es- tablerts a casa nostra en el camp de les arts figuratives, que lentament i amb ziga-zagues introduïren els models plàs- tics de la nova cultura italianitzant. Malgrat el temps transcorregut, el llibre conserva la plena vigència del marc interpretatiu del nostre Renaixement, i francament crec que romandrà per molt de temps com una fita difícilment superable.

* Text preparat per BONAVENTURA BASSEGODA (Universitat Autònoma de Barcelona i Institut d'Estudis Catalans)

La part més original de la recerca de Joaquim Garriga són les derivades de la seva tesi doctoral, que tenia per títol *Qüestions de perspectiva en la pintura hispànica del segle XVI. Criteris d'anàlisi i aplicació al cas de Catalunya*. En la tesi i en un ampli conjunt de treballs posteriors ha investigat la gènesi dels procediments moderns de representació perspectiva i la seva difusió als tallers de pintors dels segles xv i xvi, sobretot en ambients de tradició artesana. A partir d'un estudi aprofundit dels tractats italians i especialment del de Leon Battista Alberti, de qui va traduir el llibre primer del seu *De Pictura* (1435) al català, ha fet notables aportacions als sistemes de representació perspectiva de pintors dels segles xv i xvi com ara els quatrecentistes Lluís Borrassà, Jaume Ferrer II, Jaume Huguet, o del pintor castellà Pedro Berruguete i d'altres tallers hispans coetanis, o del dit Mestre de Castelsardo, que va treballar a Sardenya i a Catalunya, i d'altres pintors catalans del segle xvi, com ara Joan i Perot Gascó i Pere Mates, entre d'altres. Un camp de recerca en què li va caldre demostrar el seu sentit crític en la lectura dels antics tractats italians de perspectiva i una intensa familiaritat amb les convencions matemàtiques de la geometria descriptiva, a més de tota l'erudició pròpia d'un historiador de l'art del Renaixement.

El gruix de les seves aportacions s'ocupa lògicament de les arts del Renaixement a Catalunya i les trobem en obres col·lectives com ara *L'arquitectura en la història de Catalunya* (1987), *Història de la cultura catalana* (1997), i en nombrosos catàlegs d'exposicions, com ara *Thesaurus* (1986), *L'època dels genis* (1988), *Millenium* (1989), *Pallium* (1992), *Jaume Huguet 500 anys* (1993), *Moble català* (1994), *Cathalonia* (1997), *El Renacimiento mediterráneo* (2001), *Cervera. Tresors secrets* (2001), *Pedralbes. Els tresors del monestir* (2005), *Alba daurada* (2006) i *Obras maestras del Museo de Montserrat* (2008), entre d'altres. En aquests treballs han estat molt nombroses les aportacions que desvetllaven la personalitat artística concreta de noms fins aleshores molt poc coneguts: Ayne Bru, Joan de Borgonya, els Gascó, Pietro Paolo de Montalbergo, Benet Sanxes Galindo, Antoni Toreno, etc. Especialment destacable en aquest sentit va ser el comissariat (amb J. Bosch) de l'exposició i el catàleg *De Flandes a Itàlia* (Girona, 1998), amb nombroses notícies biogràfiques inèdites. També cal recordar la seva codirecció del catàleg de les

peces d'època moderna de la col·lecció del Museu Marès (1996) i les seves constants aportacions a la catalogació i estudi de les obres dels fons de diferents museus, com ara els de Solsona, Mataró, Vic, Montserrat, Granollers, Tarragona, etc.

Un aspecte d'un gran interès ha estat l'estudi de les col·leccions d'art fetes a Catalunya al segle xvi: la d'antiguitats clàssiques del vicecanceller de l'emperador Miquel Mai, de qui va identificar el seu retrat en baix relleu, i la de l'ardiaca de Barcelona Lluís Desplà. També la història dels dos conjunts de tapisseries flamenques més importants que ens han arribat parcialment: la de la Generalitat, formada entre 1557 i 1583, i la del capítol de la Seu Vella de Lleida, coneguda per un inventari de 1588. La col·lecció lleidatana va ser objecte de dues exposicions: una a Lleida el 1992 (comissariada amb J. Bosch) i una altra també a Lleida el 2010 (comissariada amb C. Berlabé) i que va donar peu a un congrés específic sobre tapisos el 2012.

Ens ha deixat una obra enorme, trencadora metodològicament i alhora escrita amb una llengua i una estructura narrativa i argumental rica, elegant i sòbria. Fou també un mestre de l'escriptura.

El doctor Joaquim Garriga, en Quim per als qui vam tenir la sort de ser els seus amics, no era només un estudiós i un savi exemplar. Fou, sobretot, un apassionat de les arts i del patrimoni, el de la seva admirada Itàlia i sobretot el de la seva estimada Catalunya. Sempre estava disposat a viatjar per conèixer els edificis i les obres d'art objecte de la seva curiositat i estudi, i procurava no faltar a les grans exposicions internacionals de la seva especialitat. El record d'alguns d'aquests viatges que vam fer al llarg de quaranta anys de relació forma part dels moments de més felicitat i intensitat emocional de la meua trajectòria professional i personal. En Quim entenia el coneixement com una tasca que es podia i s'havia de compartir; d'aquí la fecunditat del seu mestratge exercit naturalment a l'aula, però també fora, en l'art de la conversa informal, en les llargues sobretaules i sobretot gràcies al seu exemple personal d'exigència, de treball rigorós, per la seva generositat intel·lectual i per la seva enorme bonhomia. Hem perdut una personalitat cabdal entre els historiadors de l'art del país. El trobarem molt a faltar. Intentarem ser fidels al seu exemple.

Alexandre Olivar (1919-2018)*

El dia 1 d'octubre de 2018 va morir a Montserrat el pare Alexandre Oliver i Daydí, membre corresponent de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans des del 1973 i fundador i president de la Societat

Catalana d'Estudis Litúrgics, filial de l'Institut, des del 1978. Nascut a Barcelona l'1 de febrer de 1919, havia complert no feia gaire noranta-nou anys i esperava amb il·lusió poder-ne complir aviat cent. Una caiguda que li va produir el trencament del fèmur, seguida d'una operació que no va poder superar, han impedit, per quatre mesos, la celebració d'aquest centenari. Va ésser a temps, de tota manera, el 18 de novembre de 2017, de rebre, a Montserrat mateix, en un solemne acte, el doctorat *honoris causa*

* Text preparat per JOSEP MASSOT I MUNTANER (Institut d'Estudis Catalans).